

ACC. N:R **M. 10630**: 1-52.

Landskap: *Småland* Upptecknat av: *intämn. Prof. E. W. von Sydow*

Härad: *Kinnared* Adress:

Socken: *Urskult* Berättat av:

Uppteckningsår: *avskr. 1947* Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ur Linna Lagerbäckes släktkrönika s. 1-52.

Kämpen Hake. s. 3-10.

Herr Bos visa. s. 11-16.

Palle Brossas visa. s. 17-26.

Skärkadala jätten. s. 27-35.

Skägge Nalle. s. 36-41.

Om en i bergsk. s. 42-47.

Mästerbjörnen (prins) s. 48-52.

ACC. N:R M. 10630: /

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ur

Lina Lagerbielkes

SLÄKTKRÖNIKA.

„Av Virdastam“.

Efterföljande sagor och visor äro införda i en av Lina Lagerbielke (f. 1865) skriven släktkrönika (icke i tryck utgiven). Hon har hört dem av sin mor (prästdotter från Urshult, född Stenström, 1798 + 1877). Denna hörde dem berättas och sjungas i sin barndom i Urshult av sin några år äldre styvsyster, av „lillpigan“ och av mjölnaren vid Hackekvarnen, belägen nära Hafsbältan, där det var ett gott ålfiske. Nära därintill låg „Slottsholmen“ där förr legat en borg varav ännu grundmurar syntes. Där hade en gång bott en kung som hette Hake - sade mjölnaren - /se visan om „Kämpen Hake“ / han hade jämt legat i strid

1932

ACC. N:R **M. 10630:2.**

2
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

med en annan kung, som hette Bo och bodde på Bosholmen vid Wemboö. En natt hade Bo med sin son, Palle, seglat över för att förgöra Hake; det satte „röd hane på taket, sköt eld på slottet med brandpilar och brände inne kung Hake och hela hans hov, så att ingen undslapp". Bo var en mäktig man, for vida omkring o. slog många kungar och jättar samt kom hem med många tunnor guld. (Se .visan om Herr Bo!).

„Därborta på näset mellan Hafsbältan och sjön Harta Grepa slöjetråg låg det forna fästet Trojenborg eller Trulleborg", sade kyrkoherden (småflickornas far). „Det fans redan på Sigurd Rings tid och sedan fram på 1400 talet, då Engelbrekts hövitsman Herman Berman intog det och förhärjade. Nu kallas platsen Hönshylte skans." /Småflickorna hade fått följa med kyrkoherde Stenstrand till Hacke kvarn, som förut berättats./

Hem tog man vägen omkring Mie sjö, en klar källsjö, även den omspunnen av en mångfald sägner. Vid den plats där Klasagården nu ligger bodde förr ett troll, Klasagubben, som härskade över sjön, han brukade sitta på sin klippa o. narra till sig folk att de gingo så långt ut i sjön att de drucknade. Mitt i sjön var en virvel och om någon fiskare kom in i den, var han förlörad och för-

ACC. N:R M. 10630:3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

svann i djupet med både båt och fiskedon. Fiskarna i
sjön höll han också reda på, han släppte inte ut fler
än han själv ville. Ett annat troll hade förut bott i
denna sjö, men när det första gången hörde kyrkklockornas
ljud, ropade det: "Tvi den lea bjällran" och flydde bort
för att aldrig återvända. Även berget där Onen bodde,
antogs ligga i samma trakt. (Se sagan: "Onen i berget"!)

Kämpen Hake.

Hake han är en kämpe så bald,
av kända släkt.
Borg och fäste har han i våld.
Så fager i växt.
Han lärde de trollen att dansa.

===

Hake är en kämpe så god,
av kända släkt.
Troll och kämpar han slår till fot.
Så fager i växt.
Han lärde de trollen att dansa.

===

ACC. N:R **M. 10630** 4

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Hake han är en kämpa man,
femton kämpar slår han förhand.

===

Hake han rider på borgen kring:
- jag drömde i natt om underlig ting, -

===

Hake han lyfte på hjälmen tung;
- mig tyckte jag red till Dannemarks kung.

===

Jag drack där vin och sötaste mjöd,
jag hjälpte kungen och riket av nöd,

===

Jag tyckte på slutet jag lade mig varm,
jag sov så sött på kungadotterns arm.

===

Hake han red sig utom hög port,
där mötte honom Knut, han red svåra fort.

===

Riden i frid, Herr Kake så starke,
ett bud jag är ifrån Dannemark.

- Välkommen, sade konungen först,
vin och mjöd det släcker eder törst.

===

- Icke dricker jag vin vin eller must,
förrän jag ser på trollen min lust.

===

Konungen sade: de styggaste troll
äro hitkomna, som mig göra våld.

===

De vilja mig dräpa, min dotter röva bort,
i morgon är satt den tiden så kort.

===

På dem biter ej stål eller sten,
de göra mig både sorg och men,

===

Men hört haver jag av Hake så stark,
han har ej sin make på grönan mark.

===

Det svarade Hake, han svara så brått:

- Var äro de trollen, som hit hava gått?

===

ACC. N:R **M. 10630:7**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

- I morgon de möta på Vita Slätt,
de äro femton, om jag minnes rätt.

===

Hake han svara: jag nu säger Er,
de skola få skam, om de än vore fler.

===

Hake tog jungfrun i snövitans hand:
- om jag Eder friar jag bliver Er man.

===

Jungfrun hon sig luta till Hakes bröst:
- hjälpen I oss, jag sviker icke först.

===

Hake han lade till käften och svor:
- i morgon skall bli ett kvastebad stort.

===

Om morgon när solen på himmelen rann,
de ledaste troll kommo då fram.

===

De sprutade eld ur näsa och munn,
de vada i jorden med kropparna tung.

===

7

ACC. N:R M. 10630: 8.

De skria så eken i skogen föll kull,
och konungens kämpar flydde för full.

===

Förutan Hake en kämpe så god,
en Göthe var han, han hade då mod.

===

Han drog sitt svärd utöver sitt knä,
det lyste som solen ha varit där med.

===

Trollen de rusade på honom fram,
de trakta'n att svälja, det gick intet an.

===

Han svingade sig så morgelund,
han börj 'de en lek, som vara en stund.

===

Sitt svärd han svinga ofta omkring,
han lade dem alla uti en ring.

===

Han svinga sitt svärd så lustigt och väl,
ej kom där undan en endaste själ.

===

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

8

ACC. N:R M. 10630:9.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

- Nu liggen I här, era arga troll,
jag skall eder hugga än bättre till kål.

===

Kungen och alla hans danske hovmän
de stodo långt bort och sågo på dem.

===

- O herre Gud av himmelrik
Han hjälpe och vare nu nådelig.

===

Glad blev nu kungen och varje man,
men mest kungens dotter, den liljevand.

===

Hon sprang mot Hake, slog honom i famn:
- ej har du din make i alla land.

===

Konungen lade ett ord därtill:
- det var en hake, jag Eder säga vill.

===

De gingo alla till kungagården fram,
Hake gick främst ty han var en man.

===

9

ACC. N:R M. 10630:10.

I brudebänk han sattes med sin jungfru skön,
som han hade vunnit och njutit sin lön.

===

De dansa och lektes med glädje och fröjd,
Av kämpasläkt.

Det gästabud hördes i himmels höjd.

Så fager i växt.

Han lärde de trollen att dansa.

===

10
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R **M.10630**: //

//
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Herr Bos Visa.

Herr Bo han talte till svennerna små:
sala mig upp mina hästa,
jag vill fara av landet ut, de främmande
kungar att gästa.
Så gyllene voro de skeppen.

====

Han rider sig ned till sjöastrand,
hans skepp de voro så raska,
de bästa sjömän i landet var,
de mände sig med honom hasta.
Så gyll-----

===

I hissen nu segel på mina härskepp,
så fort vill jag utrida.
Min far jag följde så mången dag,
han lärde i böljaa mig.

===

ACC. N:R **M. 10630**: / 2.

Herr Bo han seglar av landet ut med nio härskepp
så balle,
han fällde mången rövarekung,
deras kinder gjorde han kalle.

===

Han slog på flykten herr Botamus
med femton skepp så store,
den irlandske kung han blev uti sjön,
stor vanda han honom då gjorde.

===

Tre kämpar han slog på Hordafjäll,
de värsta i Norges rike,
de ville mörda sin egen kung
och tyckte ingen sin like.

===

För honom flydde de sjökungar mest,
de kunde sin skepp icke värja.
Varhelst herr Bo han seglade fram,
allt mände han under sig härja.

====

12
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R **M.10630**:/3.

Herr Bo han segla till Spanieland,
han lade där in mycken ära,
han körde där ut sju resar försann,
stor pris han mände hembära.

===

Först slog han en o. sen slog han fem,
den sjunde skammelig flydde,
deras fina sölv och rödaste gull
det gav honom kungen till byte.

===

Sen seglade han till Grekeland,
var han sporde kämpar då vara,
för dem räddes så varendaste man
och voro för dem stor fara.

===

De våldtogo mången kvinna och mö,
stort övervåld allom de gjorde.
Illa så stod i landet till,
vartut man hörde och sporde.

13

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R **M. 10630**:14

Den störste kämpe han Hermer het,
han var så leder en buse.
Den stuga var väl tämlig hög,
där han fick rum uti huse.

====

Han trådde först i spetsen fram,
hans värje va som största stake,
han miste först sin högra hand,
sen huve på jola lå gapa.

===

De andra han lönte på samma vis,
fast de än hiskeligt grinte,
han lade dem alla uti en ring,
sin värja i blodet han brynte.

===

Var man han priste den ärlige Bo
för han ur färan dem frälste.
Så skinnade han de kämpars bo,
nu gladdes bå unga och äldste.

===

14
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R **M. 10630**:15

15
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Han neder till skeppet föra lät
den skatt som han mände vinna
uti de resars kamrar och bus,
med äran han mände dem finna.

===

Sju kameler de buro ned till
skeppen de guldsäckar tunga,
de alla på vägen tröttnade ned,
fastän de voro så unga.

===

Den skatt han lade på sina härskepp
och sade till tjänare sina:
„Nu vill jag segla till Småland igen,
besöka vännerna mina.”

===

Han segel de voro av silke gjord,
gullsticka i alla sömmar,
hans skepp de voro så mycke rik,
väl lasta med många gulltönner.

===

ACC. N:R M. 10630:16.

När han kom hem till sin gård
ett torn han byggde ånyo,
där lade han in sitt myckna rov,
gulltönnerna voro väl tio.
Så gyllene voro de skeppen.

=====

16

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R **M.10630**:17.

17
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Palle Bossons Visa.

Arla om en morgon det första lärkan sång
upp stod Palle Bosson, Han
klädde sig för sin säng.

I riden ute.

===

Han kläder sig i silke, så ock i ädel päll.
- Det råde Gud i himmelrik
var jag skall gästa i kväll.

===

Han rider till Halland i Skåne,
där var han då väl känder,
där gästa han sin morbror,
han hade ingen närmre skylfrände.

===

Det var Palle Bosson han rider
i sin morbroders gård,
ute står hans morbroder, han
var väl svept i mård.

===

ACC. N:R **M. 10630** : / 8.

18
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ute står hans morbroder,
han var väl svept i skinn:
- vart haver du din resa ställt,
mens du är så lustig i sinn?

===

- Rida skall jag till konungens gård,
och vinna skall jag den mö,
jag håller det för ingen kämpe
vara, som rädd är om sitt liv.

===

- Hörer du Palle Posson, du är
min närskylde frände,
jag beder dig för den evige Gud,
att du vill här återvända.

===

- Jag skall aldrig återvända
förrän jag vunnit det viv,
jag håller det för ingen hovman vara,
som rädder är om sitt liv.

Det var Palle Posson som rider

ACC. N:R **M. 10630:19.**

19
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Det var Palle Bosson han rider
i rosens lund,
där mötte honom den lille små-
dräng uti den samma stund.

===

- Hörer du liten smådräng,
vad jag nu säger för dig,
vad som lydes i konungens gård
du dölj icke för mig.

===

- Jag är en liten smådräng och
haver de hästar i bete,
det sker så mycket i konungens gård,
som jag icke får att veta.

===

Han tog en guldked av sin hals
och guldring av sin hand,
så gav han åt den lille smådräng
- du säg mig sanningen fram.

===

ACC. N:R M. 10630:20.

20
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

- Hästarna stånda i stallet,
de voro redo för dag,
konungen gick i frustugan in,
han ärna till kyrkan dra.

===

I Lunds domkyrka i Skåne
där sjunga de präster tio,
biskopen själv skall mäsas i
dag, där skall den jungfrun viga.

===

I töven här kvar en liten stund,
det är icke mycket länge,
så får I se det myckna folk
uti de gröna ängar.

===

Det var Palle Bosson, han
red i rosene lund,
där fick han se det myckna
folk att komma i samma stund.

===

ACC. N:R **M. 10630**:2/

21

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Det var då den sköna jungfru,

hon såg över gröna heda:

- vad är nu det för raskt ett
folk, jag ser i ängarna rida?

===

Svarade hennes körsvenn, som

hade gulltömmar i händer:

- det är herr Nils eder fästeman,
jag icke rättare känner.

===

- Intet är det Nils min fästeman,
jag känner hans hök och hund,
Intet rider han i järn och stål
mot mig i denna stund.

===

Intet är det Nils, min fästeman,
så grant jag honom känner,
men det är Palle Bosson, som jag
har älskat så länge.

===

ACC. N:R **M. 10630:22.**

Och det var Palle Bosson, han
red till gyllene karm,
så hjärtelig hälsa han den
jungfru, han tog henne i sin famn.

===

- Rider bort, rider bort, Palle
Bosson, I gören oss ingen harm,
först gören i danske kungen
emot, sen Nils min fästeman.

===

- Jag aktar ej danske kungen
ej Nils Eder fästeman,
men I skolen följa till Småland
i dag, om hästen oss bära kan.

===

Det var Palle Bosson, han tager
till brynjan blå,
så lyfter han jungfrun ur kar-
men ut och satte på gångarn grå.

===

22

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R **M.10630**:23.

Det var Palle Bosson, han rider
i sin moders gård,
ute stå hans systrar två, de
voro väl svepta i mård.

====

Svarade då den äldsta, hon
var så vän ett viv:
- Jag fruktar, Palle Bosson, för
henne du mister ditt liv.

====

Svarade då den andra, hon var
så vän en mö:
- Jag fruktar Palle Bosson, för
hennes skull skall du dö.

====

De åto och drucko en liten tid,
det var icke mycket länge:
- Stå upp i kväll mina systrar
två och följ min käresta till sänge.

====

23
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R **M.10630:24.**

34
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Hon var ej förr i sängen
kommen uppå hans arm att ligga,
den danske kungen kom ri-
dande med många raska knektar.

====

De stötte på dörren med
starkan sköld, så ock
med skarpan spjut:

- Ästu härinne Palle Bosson,
du kom för dörren ut.

===

- Hören i det min sköna jungfru,
I gingen mig alltid i drömma,
jag beder Er för den evige Gud
I viljen mig aldrig förglömma.

===

Det var Palle Bosson, han tog
sin båga och spände,
Så sköt han danske konungen,
så stålet i hjärtat vände.

===

ACC. N:R **M. 10630**:257

35
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

- Det skall mig intet ångra,
fast jag i dag skall dö,
jag har nu slagit danske konung-
en ihjäl och vunnit den väna mö.

===

Därtill så svara Nils hennes fäste-
man han håller under hjälmen röd:
Så kär håller jag henne änka, som
hon hade varit mö.

===

Därtill så svara den sköna
jungfru, hon var både vit och röd:
I skolen mig aldrig änka få, ej
heller om jag vore mö.

===

Jag haver under mitt bälte en
så liten kind,
vill Gud det bliver till världen
fött, han hämnar väl faderen sin.

===

ACC. N:R M.10630:26.

26
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Jag bärer under mitt bälte
de raske söner två,
de skola hämnas sin faders död
den stund de leva få.

===

Jungfrun gav sig i klostret
med allt sitt guld så röd:
- Aldrig så lever jag den dag
jag glömmer herr Palles död.

===

ACC. N:R M. 10630:27.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

SAGOR, införda i Lina Lagerbielkes släktkrönika
„Av Virdastan“, skriven 1932.

Skärkadala jättar.

Det var en gång ett fattigt torparfolk, som bodde långt in i skogen. En mörk höstafton kom en gammal vandrare och bad att få vara kvar över natten. Det fick han, och mat dessutom, som smakade gott i kylan. På morgonen, då han skulle gå, sade han: "Jag har intet att löna er med, men giv detta åt er lille son, som ligger i vaggan, men inte förrän han är tolv år!" och så tog han fram en fiol och en käpp. "När man spelar på fiolen, måste alla dansa, och den man rör med käppen dör, ty det är en svavelkäpp." Så gick han och fadern gömde de hemlighetsfulla gåvorna tills pojken fyllt tolv år.

Då måste han ut och tjäna och fadern gav honom vid avskedet käppen och fiolen och talade om, vad de dugde till. Pojken gick till den närliggande kungsgården, och

ACC. N:R **M.10630**:28.

där fick han plats som vallpojke för fåren, men han fick aldrig gå in i Skärkadälarna, som lågo i närheten. Det lovade han förstås, och var kväll hade han alla fåren med sig hem, - det var kungen själv som räknade dem. Så gick det en lång tid, men en dag sken solen så vackert inne i Skärkadälarna, att pojken rakt inte kunde låta bli att gå in ett litet tag. Alla fåren sprungo efter, och där fanns det allra präktigaste bete, vackra bloms-terängar och härliga träd, så han gick alltlängre in. Men när han sen skulle vända om hem, kom en stor vit jätte emot honom, tog honom i armen och sade att han skulle döda honom, då han vågat gå in på hans mark. Pojken bad då så bevekande, att han först skulle få spela litet på sin fiol, och det fick han lov till, men han hade inte väl börjat, förrän jätten tog till att dansa. Ju mer han spelade, dess vildare blev dansen och till sist föll jätten alldeles utmattad omkull. Då sprang pojken fram och petade till honom med käppen, så att han dog. Sedan letade han i jättens fickor och fann där en stor vit nyckel.

2
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 10630:30.

4
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Så gick det en lång tid, och pojken vågade inte ens titta åt Skärkadalarna. Men en dag kunde han inte motstå lusten att se om sitt vita slott, - nu var det ju heller ingen fara, då jätten var död, - och så gick han in genom grinden. Han hade emellertid inte gått långt, förrän en stor svart jätte kom emot honom och ropade: "Du skall inte döda mig så lätt, som du har dödat min bror!" Men pojken började bara spela på sin fiol och höll i så länge, tills jätten blivit yr i huvudet och föll omkull. Då sprang han fram och petade till honom med käppen, så att han dog. Han hittade nu en stor svart portnyckel i hans ficka, kom till ett svart slott, där allt var större och präktigare än i det vita, drack ur bägaren och kunde så hantera både svärdet och hästen.

Men när han kom hem på kvällen voro alla de svarta fåren med, och kungen blev så vred, att han genast ville köra bort den olydige pojken, men än en gång lyckades denne få stanna för sina föräldrars skull, ehuru med villkor, att om det hände en gång till, vore det slut. Nu gick ett par år, och pojken aktade sig noga för Skärkadalarna. Men så kom en dag, då han rakt inte kunde stå emot att gå in och se på sina båda slott,

ACC. N:R M. 10630:3/.

J
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

nu voro ju jättarna döda och han skulle nog akta sig, om där funnes några får kvar. Så gick han in i de sköna dalarna, gick längre och längre och gladdes åt blommor och fågelsång. Men så blev han med ens så sömnhig, att han lade sig i gräset och somnade. Längre hade han ej legat, förrän en stor röd jätte stod lutad över honom, ruskade honom i armen och ropade: "Du skall inte döda mig så lätt som mina bröder!" och så drog han honom ned till stranden och skulle kasta honom i sjön. Men pojken bad så bevekande, att han skulle få spela en avskedslåt först på sin fiol, och det tyckte nu jätten var en rimlig begäran. Pojken till att spela och jätten till att dansa, men det dröjde så länge, innan han föll omkull, att pojken nästan höll på att tröttna. Till sist föll jätten dock, och då var pojken framme och stack till honom med käppen, så att han dog. Nu sökte han rätt på nyckeln, som han förstod skulle finnas, vandrade vägen framåt och kom så till ett stort rött slott, där allt lyste som guld. På borggården sprang en röd häst och i salen hängde en rustning och ett svärd av rödaste guld, större och tyngre än de föregående. Pojken visste nu hur han skulle bete sig, för att kunna lyfta svärdet drack han ur bägaren och svängde det sedan lätt som en fjäder.

ACC. N:R M. 10630:32.

6

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

På kvällen när kungen skulle räkna fåren, märkte han, att de voro fler än de skulle och att pojken åter varit inne i Skärkadalarna. Nu hjälpte varken tårar eller böner, som vallpojke fick han inte längre stanna. För de gamla föräldrarnas skull fick han dock en annan plats vid slottet: han blev trädgårdspojke. Det hörde då till hans åligganden att varje morgon binda en blomsterbukett och gå upp till den unga prinsessan med den, och det var hans bästa stund på dagen, ty prinsessan var vän och hade alltid ett vänligt ord till belöning.

En morgon, då han kom upp med sin bukett, var hela slottet svartklätt, och alla människor gräto och sågo bedrövade ut. Han frågade, vad det betydde, och fick då höra, att prinsessan den dagen fyllde femton år, och att hon från barndomen var bortlovad till ett otäckt troll, som då skulle komma och hämta henne. Hon kunde endast räddas, om någon funnes, som kunde strida mot trollet och besegra det, men det fanns ingen som vågade, ty trollet var mäktigare än någon människa.

ACC. N:R **M. 10630 : 33.**

7
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Pojken bad då om lov att gå hem den dagen, ty han kund ej se, när trollet kom och tog bort den väna prinsessan. Han sprang genast till sitt vita slott, satte på sig den vita rustningen, tog svärdet och galopperade bort på den vita hästen. Det var just i sista stunden han kom till slottet, ty trollet var redan där och utmanade alla till strid, men ingen anmälde sig. Då sprängde den vitklädde riddaren fram, började en häftig strid och högg huvudet av trollet. Innan någon hann se, vem han var eller vart han tog vägen, var den tappre okände försvunnen.

Följande år var åter sorg i kungsgården, ett ännu värre troll skulle nu komma och hämta prinsessan, och ingen fanns, som kunde ta upp striden med det. Men just som alla sutto i spänd väntan på trollets ankomst, sprängde en svartklädd riddare fram på en eldig svart häst, högg in på trollet, som kom farande, slog av dess båda huvud i ett hugg och försvann åter som en blix, innan någon såg varifrån han kommit eller vart han for.

Tredje året var det betydelsefullaste: då skulle det sista och värsta trollet komma och bortföra prinsessan.

ACC. N:R M. 10630:34.

8
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Kungen hade utlovat, att den, som kunde besegra det, skulle få prinsessan och halva riket. Pojken begav sig nu till sitt röda slott, iklädde sig den gyllene rustningen och svärdet och sprängde bort på den röda hästen. När han kom fram till kungsgården, sutto kungen, drottningen och prinsessan i tårar på sin balkong, och det hemska trollet stod nedanför och utmanade alla till strid. Värre troll hade aldrig skådats: det hade tre huvud och kunde se åt alla håll, sprutade eld genom näsborrarna och hade ett stort svärd, som kunde meja ned människor som gräs.

Den röde riddaren red nu fram, och det började en strid, vars make ingen skådat. När riddaren högg av ett huvud, växte tre andra fram, och själv fick han ett hugg i ena armen, så blodet strömmade. Då kastade prinsessan ned sin näsduk, som han band om armen, och till sist högg han av alla huvudena på trollet. I stället för att nu framträda och mottaga sin belöning försvann riddaren lika hastigt som han kommit, lämnande alla i undran och beundran.

På aftonen samma dag gingo de kungliga i trädgården och talade om vem den tappre riddaren kunde vara, då prinsessan gav till ett rop. På en bänk låg trädgårds-

ACC. N:R M. 10630:35.

pojken och sov med hennes näsduk bunden om armen. Han vaknade, omtalade hur allt hade gått till och fick nu prinsessan och halva riket. Det blev ett dundrande bröllop och de unga levde i stor glädje och lycka på det vita, svarta och röda slottet, tills den fattiga vallpojken blev kung i hela riket.

=====

9
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M.10630:36.

Skägge Nolle.

Det var en gång en kung och en drottning, som hade allt vad de kunde önska sig och som bodde på ett stort slott. De hade även tre döttrar, som de högt älskade och voro mycket rädda om. En spåkvinna hade nämligen sagt, att de aldrig skulle få gå ut under bar himmel, förrän de fyllt femton år, ty om de gjorde det, skulle de borttagas av ett ont troll, som hette Skägge Nolle. De vaktades därför sorgfälligt natt och dag och tillätos ej ens att gå ut i trädgården.

En gång, just dagen innan den äldsta prinsessan fyllde femton år, reste kungen och drottningen bort. De gävo då sträng befallning åt vakten att ej släppa ut prinsessorna. Dessa började emellertid finna tiden lång och överhopade vakterna med böner att blott en liten, liten stund få gå ut i den vackra trädgården och leka, men förgäves. Men när den yngsta prinsessan, som var alls älskling, kom och bad så vackert och tömde sin börs i vakternas händer, då kunde de ej längre stå emot utan släppte ut prinsessorna, medan de själva

10
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R **M. 10630-37**

stannade vid trädgårdsgrinden. Förtjusta sprungo de tre prinsessorna omkring och fröjdade sig åt friheten, solskenet och de vackra blommorna, då plötsligt ett mörkt moln sänkte sig ned, omslöt dem och åter höjde sig. När vakterna skyndade till vid prinsessornas rop, voro dessa försvunna, och stodo ej att finna. Endast molnet svävade över deras huvuden, allt längre och längre bort. Bestörta och förvirrade skyndade vakterna bort, då de ej vågade kvarstanna tills kungens och drottningens återkomst. Efter några dagar hemkommo dessa och funno med bestörtning prinsessorna borta och vakterna försvunna.

Helt nära slottet bodde en greve, som hade tre söner, jämnåriga med prinsessorna och deras käraste lekkamrater sen barndomen. När de fingo höra den sorgliga händelsen, skyndade de sig till slottet och erbjödo sig att uppsöka prinsessorna. Kungen gav dem då ett väl bemannat skepp, och så seglade de omkring ett par år, landstiggande och sökande vid alla länders kuster. Modfällda av det fåfänga sökandet landstego de en dag på en ö, där de aldrig varit förr. Mitt på ön låg ett högt berg, som de gingo runt omkring och noga undersökte, ty det föreföll dem misstänkt. Den yngste greven hade emellertid

//
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 10630:38

//
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

upptäckt en springa i berget och när han lade örat till, hörde han den skönaste sång. Så kunde endast prinsessorna sjunga och nu menade han, att de måste finnas därinne. Högst uppe på berget var ett hål så stort, att han kunde sänka ned en korg med ett brev till prinsessorna, att deras befriare kommit för att hämta dem. Han lät sedan bröderna sänka ned honom själv och stod snart ansikte mot ansikte med de sköna, sökte prinsessorna, som med glädje hälsade sin barndomsvän och befriare. De höllo på att brodera med silver och guld på sina brudklänningar, ty deras bröllop skulle snart stå med Skägge Nolle. Det menade greven ej skulle bliva något av. Men i detsamma hördes ett så starkt dån, att hela berget skalv, och in trädde en jätte, Skägge Nolle i egen hög person, så stor och hemsk att greven ej sett hans make. Han rusade emellertid emot honom och avhögg hans huvud, som rullade bort i rummet, sägande: "Detta skulle du icke hava gjort."

Nu var dock Skägge Nolle slagen och död, och greven ropade till bröderna, att de skulle hissa upp korgen. Så kom den ena efter den andra av prinsessorna upp, men när den sista hissats upp, kom korgen icke ned igen. Bröderna voro avundsjuka på den yngste att han skulle

ACC. N:R M. 10630:39.

12

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

få hela hedern av befrielsen och beslöto att låta honom bli kvar i berget, och så gingo de ombord med prinsessorerna för att segla hem, trots deras protester.

Då intet hördes av uppifrån, förstod den unge greven, att bröderna skamligt övergivit honom och att det ej fanns någon utväg för honom att komma därifrån. Han strövade missmodig omkring för att söka efter en utgång, och kom så in i prinsessornas rum. Där lågo deras gulsömmade klänningar, skorna och brudkronorna med ädla stenar. Ett litet skrin stod på bordet och i det låg en liten silverpipa, som han satte till munnen och blåste i. Då fick han höra ett knaprande och tassande utan ände och såg sig snart omgiven av en mängd små råttor. En av dem gick fram och frågade vad deras nådige herre befällde. "Jo," sade greven, "skaffen mig ut ur berget och hem till mitt land igen så fort I kunnen!" - "Ja, nådige herre," sade den lilla råttan och försvann och så hördes ett fasligt knaprande och väsen under flera dagar, tills den lilla råttan åter kom fram och bad greven följa sig.

Denne var icke sen att hörsamma uppmaningen, sedan han medtagit prinsessornas bröllopskläder, och kröp så ut ur berget genom en liten gång, som råttorna gnagt

ACC. N:R M. 10630:40.

18
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

åt honom. Vid stranden låg ett litet skepp, byggt, bemannat och styrt av råttor, och där steg han ombord och seglade ut på havet. Om ett par dagar seglade han förbi brödernas skepp utan att ge sig tillkänna och kom före dem till hemlandet., där han förklädd och i all hemlighet gick i land. Bröderna anlände snart, medförande prinsessorna, och det blev stor glädje på slottet. Men den yngste brodern var ej med, han hade omkommit på havet, sade de, och prinsessorna måste säga detsamma, men den yngsta bara grät. Ni skulle bröllopet firas mellan de båda äldsta paren, men prinsessorna hade alltid några förvändningar att få det uppskjutet. Först skulle de ha sådana skor, som Skägge Nolle hade gett dem, men det kunde ingen skomakare i landet göra. Till sist kom en, den yngste greven förklädd till skomakare, med deras skor, som han medfört från berget, och de passade och voro till behag. Så skulle de ha likadana brudklänningar, som Skägge Nolle givit dem, och alla sömmerskor i landet gjorde sitt bästa, men intet dugde, förrän den unge greven åter förklädd kom med de rätta klänningarna. På samma sätt gick det med brudkronorna, sedan alla guldsmeder i landet misslyckats, kom den unge greven med den

ACC. N:R **M. 10630:41**

rätta. Då förstod den yngsta prinsessan, att det måste vara han, ryckte av honom masken och talade om allt för föräldrarna, som genast visade de falska bröderna ut ur landet och ställde till bröllop för de båda unga, som så troget hållit tillsammans igenom alla svårigheter.

14
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 10630:42.

15
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Onen i berget.

Det var en gång en bonde, som hade tre söner. Hans ägor gränsade alldeles intill Onens i berget, det var endast en å, som skilde dem, men det var väl att den fanns, menade bonden, ty över rinnande vatten kan intet troll gå, och bonden hade liksom lite respekt för Onen.

En dag sade bonden till sina söner, att de skulle gå och fria till Onens döttrar och med detsamma taga hans svavelkäpp och döda tuppen, som var morgon väckte Onen, när han skulle ut på arbetet. Pojkarna gävo sig av, men när de kommo till berget var Onen borta. Hustrun, som var en beskedlig gumma, lät dem stanna över natten och ligga på loftet, där även döttrarna bodde. Tidigt på morgonen steg Perkel, den yngste av pojkarna, upp, letade reda på svavelkäppen, som dödade allt den rörde vid, och dödade först tuppen och sedan alla tre flickorna. Sedan väckte han bröderna och begav sig med dem skyndsamt hem.

Snart efter kom Onen tillbaka, och som han var trött, somnade han strax och sov ända till solen stod

högt på himlen. Han frågade sin hustru, varför tuppen inte väckt honom som vanligt, men det visste hon ej, endast att bondens söner kommit på kvällen för att fria till hans döttrar, och att de ännu voro kvar på loftet. Onen gick då dit upp, och det första han såg, var den vaksamma tuppen med benen i vädret och i sängen lågo alla tre flickorna döda. Mäktat förgrymmad gick Onen då ned till ån, och fick där Se Perkel gå på andra sidan. - "Goddag, Perkel!" - "Goddag, far!" - "Är det du, som tagit min svavelkäpp, dödat min tupp och dödat mina döttrar?" - "Ja far, det är jag!" - "Kommer du hit en gång till?" - "Ja far, det gör jag!" - Och så gick den skälmen helt lugnt sin väg, men Onen, som inte kunde komma över ån, måste gå hem igen. "Men vänta du," tänkte han, "när du kommer igen, skall det bli annat av!"

Nu ägde Onen ett par guldlakan, som bonden hade ett gott öga till, och så talade han om det för Perkel en dag. Dem trodde sig Perkel nog om att kunna skaffa, om han bara finge ett stop upplöst jäst. Det fick han, och om kvällen, när det skymde, smög han sig till berget och in i kammaren och gömde sig under sängen. På natten, när Onen och hans hustru somnat, smög han sig fram och hällde ut jästen mellan dem. Om en stund vaknade

Onen: "Mor, du har skämt ut dig!" - "Nej far, det är du!" - "Nej, säger jag, det är du!" - "Inte så farligt, far lille, inte så farligt!" menade gumman, tog lakanen och gick ut med dem för att låta dem torka på marken. Onen var sömnig, så han lurade snart av igen, och då passade Perkel på att smyga sig ut, nappade till sig lakanen och spräng hem.

På morgonen, när gumman skulle gå efter lakanen, voro de borta. "Åj, åj, åj, far lille, nu har de lee Perkel varit framme igen!" Onen ut. När han kom till stranden, gick Perkel på andra sidan, som om ingenting hänt. "Goddag Perkel!" - "Goddag far!" - "Är det du som dödat min tupp, tagit min svavelkäpp, dödat mina döttrar och tagit mina guldlakan?" - "Ja far, det är jag!" - "Kommer du hit mera?" - "Än en gång, far lille!" -

En kväll på senhösten kom bonden med sina söner hem från skogen. Det var mörkt och de snavade ofta över stenar och trädrötter. Borta vid berget lyste det som en klar måne. "Det kunde vara något att hava en sådan lykta som Onen, en måne av klaraste gull, då sluppe man gå här och treva i mörkret!" sade bonden. Perkel drog öronen åt sig och började fundera på hur han skulle komma åt den där märkliga lyktan. Snart visste han råd.

Han fyllde ränseln med salt, smög sig en kväll fram till berget och klättrade upp till toppen. Där var ett hål och han kunde se, hur gumman stod och rörde i grötgrytan. Oförmärkt tog han en näve salt och släppte ner, men gumman var allt lite skumögd, så hon märkte intet.

Vid kvällswardsdags kom Onen hem. "Han var hung-
rig och smakade på gröten. "Tvi," sade han och spottade,
"den var ettersalt!" - "Inte så farligt, inte så farligt,
far lille, " sade gumman, "jag har då inte saltat än,
men jag skall gå till brunnen och hämta vatten att späda
med." - Så tog hon gullmånen från väggen och gav sig
ut. När hon sedan satte lyktan ifrån sig och böjde sig
ned för att draga upp vattnet, var Perkel framme och
knuffade henne på huvudet ner i brunnen, ryckte till
sig lyktan och kilade sin väg. När Onen väntat en stund,
blev han otålig och gick ut för att se vart gumman tagit
vägen. Han fann henne livlös i brunnen, lyktan var borta
och på andra sidan ån gick Perkel och lyste sig med
gullmånen. "Goddag Perkel!" - "Goddag far!" - "Är det
du, som dödat min tupp, tagit min svavelkäpp, dödat
mina döttrar, tagit mina gullakan, dödat min hustru
och tagit min gullmåne?" - "Ja far, det är jag!" - "Kom-
mer du hit mera?" - "Ja far, en gång till!"

Nu hade Onen bara en dyrgrip kvar, och det var en häst, som stod i ett stall inom tolv starka lås. Det var nu mer än Perkel unnade honom, och så skaffade han sig en mängd dyrkar och nycklar för att komma åt hästen. En natt gav han sig åstad och lyckades efter mycket lirande få ut hästen, men när han skulle sätta sig upp på den började den gnägga och stampa, så att Onen vaknade och rusade ut. Nu var pojken fast och skulle inte så lätt slippa undan. Han sattes först på gödning och fick varje dag nötkärnor och grädde, tills han blev riktigt slaktfet. Då reste Onen bort för att bjuda sina vänner på gästabud. Gamla farmor skulle se till att allt blev i ordning tills han kom hem, och att Perkel blev ordentligt stekt. Gumman eldade ugnen sju gånger hetare än vanligt och gick så efter pojken. Så sade hon åt honom att sätta sig på grisslan, men Perkel ställde sig så enfaldig och trillade av var gång han skulle sätta sig, så gumman fick till sist lov att visa honom hur det skulle gå till. Men hon hade inte väl kommit på, förrän Perkel tog tag i grisselskaftet, puffade in gumman i ugnen och stängde ugnsluckan. Sedan tog han en halmkärve, satte gummans kläder på den och lade den i sängen, gick till stallet, tog ut hästen och red hem.

ACC. N:R **M. 10630: 42**

20
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Om en stund kom Onen tillbaka. Han undrade först att intet var i ordning, men så fick han se gumman i sängen och tänkte, att hon blivit trött och lagt sig att vila en stund. Men då det dröjde om, innan hor rörde på sig, gick han fram och ruskade på henne, och då började halmen ryka. Då förstod han, att Perkel varit framme igen, sprang till ugnen och öppnade luckan: där satt gamla farmor alldeles svartbränd, i stallet var hästen borta och på andra sidan än gick Perkel och stoltserade. - "Goddag Perkel!" - "Goddag far!" - "Är det du, som dödat min tupp, tagit min svavelkäpp, dödat mina döttrar, tagit mina gullakan, tagit min gullmåne, dödat min hustru, tagit min häst och bränt gamla farmor?" "Ja far, det är jag!" sade Perkel. Då vart Onen så arg, att han sprack.

=====

ACC. N:R **M. 10630:48.**

21
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Mästertjuven.

Det var en gång två prinsar, som kommo överens om, att allt vad de drömde på torsdagsnatten, skulle slå in. Den ene drömde ingenting, men den andre drömde att han hängde i en galge. När han vaknade tänkte han: "Skall den drömmen slå in, så ska jag då inte hänga där för intet!" och så gav han sig på vandring ut i världen.

När han gått några dagar, kom han till en stad, där han hörde, att det fanns många pengar på banken. Han gjorde sig bekant med en skomakare, hos vilken han fick stanna och bli gesäll. De gjorde upp att de tillsammans skulle bryta sig in i banken och stjäla pengar. En natt begåvo de sig dit, lossade försiktigt en sten i väggen, kröpo in och togo med sig ansenliga summor, utan att någon sedan kunde förstå, hur tjuven kommit in, ty det var starka lås för dörrarna. Efter någon tid upprepades detsamma, och så fortsatte de, tills det inte fanns mycket kvar.

En dag gick prinsen förbi en ^{smeden} smedja, där ~~prinsen~~ stod och smidde på något, som såg ut som en stor sax. Han frågade vad det skulle bli, och då sade smeden, att

ACC. N:R **M. 10630:49**

det var för att fånga tjuven, som flera nätter stulit i banken. Gott, tänkte prinsen, och fortsatte sin väg, det var bra att få veta. Nästa gång de skulle in i banken lät han skomakaren krypa in först, men han hade inte väl stuckit in huvudet, förrän saxen slog igen och huvudet rullade långt in i rummet. Nu kröp även prinsen in, tog de återstående pengarna, stoppade huvudet i en säck, som han sedan kastade i strömmen.

Följande dag kommo kungen och flera höga herrar till banken för att se, vem som blivit fångad av saxen, men funno endast den huvudlösa kroppen. De förstodo emellertid, att det måste ha varit två tjuvar och att den ene undkommit oskadd. Då gick kungen till en klok spåkvinna och frågade henne, vad som var att göra. Hon tillrådde, att den huvudlösa kroppen skulle släpas omkring på gatorna, och om någon då ropade ", aj, min man!" skulle man gå in i det huset, för där finnes den andra tjuven. Så skedde.

Prinsen stod just vid fönstret och talade med skomakareänkan, då de fingo se den huvudlösa kroppen släpas förbi. Gumman ropade då högt: "Aj, min man!" och vakterna stannade och kommo in. Prinsen skar sig genast i fingret, så att blodet började rinna, visade

22
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R **M. 10630:50.**

23
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

så fingret för vakterna och sade, att det var därför gumman skrikit. Dessa läto sig därmed nöja och gingo vidare, men ritade för säkerhets skull ett vitt kors på dörren. Prinsen ut och ritade likadana kors på alla dörrar i närheten. När nu vakterna kommo åter talade de om, vad som hänt, men då blev spåkäringen ond och sade, att just den som skurit sig i fingret var tjuven, och honom skulle de ha tagit. Nå, de menade, att det inte var för sent än, ty de hade ritat ett kors på dörren. Men när de kommo till den gatan funno de kors på alla dörrarna, så det var omöjligt hitta den rätta.

Spåkärningen rådde nu, att kroppen skulle hängas upp i en galge utanför staden, vakter utsättas och den förste, som reste därförbi och stannade, vore tjuven, mästertjuven som han nu kallades, och honom skulle de gripa. Tolv raska karlar utvaldes och sattes till vakt omkring galgen med sträng befallning att noga passa på. Frampå natten klädde mästertjuven ut sig till en gammal käring, lade tolv käringdräkter, en död förlunge och ett ankare brännvin bakom sig i vagnen och for så i väg bortåt galgen. Han hade inte väl kommit dit, förrän alla vakterna kommo omkring honom och ville fängsla honom. Det hjälpte inte, hur käringen grät och bad, men

ned, men ändå försvunno de alla. Saken var mycket enkel: Prinsen hade i en säck fört med tolv par skor med beckade sulor, mellan var dans gick han ut och bytte skor, tills han på så sätt dansat till sig alla silverpengarna.

Kungen beslöt nu på spåkvinnans råd att kvarbjuda alla gästerna över natten. De skulle bo i en stor sal och utanför i ett litet rum låg kungens enda dotter. Den som på natten smög sig ut, skulle hon kasta ett bläckhorn i ansiktet på, ty det vore mästertjuven. Mycket riktigt kom det någon tassande på natten genom prinsessans rum, men hon var inte sen att kasta ett bläckhorni ansiktet på honom. Det var nu mästertjuven men han vände nu genast om och strök bläck i ansiktet på alla de andra gästerna, så på morgonen voro de alla svarta.

Nuvar det ingen annan råd än att kungen lovade sin dotter åt mästertjuven, om han kommen fram, då han visat sådan klokhet. Prinsen framträdde då, omtalade sin börd och varför han utfört alla dessa dåd. Så fick han prinsessan och halva riket, levde länge och lyckligt och dog till sist i sin gemåls armar. Hon hette Galga, så drömmen slog på så sätt även in.

=====

Drömmen slöt sig på så sätt även in.

ACC. N:R **M. 10630**:57/

24
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

till sist bad hon att få hämta sitt brännvinsankare för att bjuda dem en tår att värma sig med i kylan. Ja, det hade de ingenting emot, och så drucko de så mycket, att de blevo sömniga och somnade. Då steg mästertjuven upp, skar ned kroppen ur galgen, hängde upp fölungen i stället, klädde käringdräkterna på vakterna och åkte hastigt därifrån i mörkret.

På morgonen, när kungen och hans svit kommo för att se, om mästertjuven äntligen blivit fångad, funno de en långskankig fölunge i galgen och runt om lågo tolv käringar, försänkta i djup sömn. Det befanns vara vakterna, och de fingo strängt straff. Men allra mest grämde det kungen, att mästertjuven åter varit framme och lurat dem.

Nu blev det ett funderande, hur man skulle fånga honom, och till sist hittade spåkvinnan på råd. Kungen skulle ställa till bal och inbjuda hela staden, strö ut silverpengar på golvet och den som böjde sig ned för att plocka upp dem, vore mästertjuven. På utsatt dag samlades alla gästerna, prinsen var också med och var den finaste av alla. Kungen och spåkäringen stodo i var sitt hörn av salen för att se vem som böjde sig ned för att plocka upp silverpengarna. Ingen böjde sig